

Konkordát pro všechny

Adam Csukás

V programovém prohlášení vlády Petra Fialy z 6. ledna 2022 jsme se dočetli, že vláda České republiky bude rozvíjet dialog se Svatým stolcem, podnikne kroky ke sjednání nové smluvní úpravy vzájemných vztahů a zasadí se o její ratifikaci.¹ Předseda vlády po jednání se státním sekretářem kardinálem Pietrem Parolinem, které se uskutečnilo 9. června 2022 ve Vatikánu, prohlásil, že probírali také téma vzájemných vztahů mezi Českou republikou a Apoštolským stolcem, „protože pořád leží před námi neuzavřená vzájemná smlouva, která se připravuje už řadu let. Naše vláda má za cíl dovést tuto věc do konce, proto jsme hovořili o tom, jak to udělat, abychom konečně tu smlouvu uzavřeli.“²

Na okraj tohoto setkání bych rád poznamenal několik svých postřehů:

1. Není mi známo, že by byl konkordát dosud, již řadu let, opravdu připravován. Zajisté jednou připraven byl, v roce 2003 byl však odložen *ad acta* jako *konkordát řádně uzavřený, avšak neratifikovaný*.³ Pokud jednání o konkordátní smlouvě v současné době probíhají, je to, myslím, pro širší veřejnost novinka. Osobně se domnívám, že jde o nepřesné vyjádření předsedy vlády, které každopádně vybízí k další aktivitě.
2. Není pochyb o tom, že konkordát je mezinárodní smlouva, kterou vláda daného státu uzavírá s Apoštolským stolcem, totiž papežstvím jakožto institucí, nadanou mezinárodněprávní subjektivitou.⁴ Konkordát se tudíž – lidově řečeno – uzavírá s ústředím katolické církve. (Dodávám, že zaměňovat Stát Vatikánského města s Apoštolským stolcem je chyba, protože jde o dva samostatné subjekty mezinárodního práva, které spojuje – krom jiného – osoba papeže.)

¹ <<https://perma.cc/L6UM-SB9D>> (16. 6. 2022).

² <<https://perma.cc/JE9N-GD4A>> (16. 6. 2022).

³ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 108–110.

⁴ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Církevní právo*, 2. přepracované a doplněné vydání, Praha, 2021, s. 121.

3. Bude-li konkordát se souhlasem Parlamentu skutečně ratifikován a vyhlášen ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (na rozdíl od konkordátu z roku 2002), stane se mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10 Ústavy a v případě rozporu se zákonem bude mít před zákonem aplikační přednost. Jelikož je obsahem konkordátu také úprava práv věřících, ratifikovaný a vyhlášený konkordát bude v právním řádu České republiky plnit význam speciální lidskoprávní úmluvy.
4. Je přirozené, že předmětem právní úpravy konkordátu jsou vztahy mezi katolickou církví a státem. V demokratickém právním státě, který se neztotožňuje s žádnou církví (čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a uznává rovnoprávnost všech náboženských společenství (srov. čl. 3 odst. 1 Listiny), však na práva zakotvená v konkordátu „dosáhnou“ všechny registrované církve a náboženské společnosti, které jsou v konečném důsledku institucionálním projevem individuální náboženské svobody jednotlivců.⁵ Jinými slovy: práva, která konkordát potvrdí katolické církvi, mohou uplatňovat všechna náboženská společenství v České republice: „V oblasti českého právního řádu případně uzavření konkordátní smlouvy paritu náboženských společenství nenarušuje, ale posiluje.“⁶
5. Konkordát by neposílil pouze paritu církví a náboženských společností, ale posílil by též princip právní jistoty, který Parlament čas od času narušuje.⁷ Mezinárodní smlouvu nelze měnit bez souhlasu druhé smluvní strany (tj. Apoštolského stolce), a proto by konkordát zajistil všem věřícím a všem církvím a náboženským společnostem individuální i kolektivní náboženskou svobodu se všemi důsledky bez ohledu na měnící se složení vlády, Poslanecké sněmovny či Senátu. Jistotu, kterou – „běžný“, nikoliv ústavní – zákon zajistit nemůže.⁸

⁵ Tyto myšlenky podrobněji rozvíjím ve svém starším článku CSUKÁS, Adam, *Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločnosťami a Českou republikou*, in: *Revue církevního práva* č. 66–1/2017, Praha, zejména na s. 42–44.

⁶ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 106.

⁷ V souvislosti s konfesním právem vzpomeňme např. pokus jisté části politické reprezentace o zdanění finanční náhrady podle zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, (prostřednictvím zákona č. 125/2019 Sb.), který zvrátil Ústavní soud svým náleznem ze dne 1. října 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19.

⁸ Listina základních práv a svobod ve svých čl. 15 a 16 zakotvuje pouze několik elementárních práv plynoucích z individuální i kolektivní náboženské svobody. Pomyšlný katalog práv věřících a jejich

6. Nevyjasněných vztahů mezi náboženskými společenstvími a státem zůstává mnoho. Vždyť i působení náboženských společenství ve veřejných institucích – kaplanství – je zakotveno v dohodách uzavíraných mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví na jedné straně a příslušným resortem na straně druhé bez jednoznačného právního základu, což je stav naprosto neudržitelný.⁹ Konkordát by to mohl konečně změnit a zajisté bychom našli mnoho dalších právních vztahů, které by mohl konkordát jednou pro vždy vyjasnit. Šíře pravidelného obsahu konkordátní právní úpravy je velmi rozsáhlá.¹⁰
7. Na Slovensku po uzavření konkordátu s katolickou církví stát uzavřel obdobnou „základní smlouvu“ s dalšími registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi. Slovensko má tudíž „konkordáty“ dva – jeden v podobě mezinárodní smlouvy, druhý v podobě zvláštní smlouvy neurčité povahy. Právní úprava v nich obsažená je prakticky totožná, což je přirozeným důsledkem ústavně zakotvené rovnosti náboženských společenství.
8. Konkordátní právo se dynamicky vyvíjí. Byl by snad Apoštolský stolec ochoten připustit k jednání o konkordátní smlouvě s Českou republikou též zástupce jiných církví a náboženských společností? Abychom v České republice měli pouze jeden konkordát, který bude výsledkem společné práce náboženských společenství, které se budou chtít těchto jednání zúčastnit? Mám za to, že přinejmenším za onen příslovečný pokus to stojí. Konec konců, ČBK a ERC mnohokrát dokázaly, že se k užitku všech dokážou domluvit na znění různých dohod se státem. Myslím, že tento vstřícný krok by nadto zcela vyvrátil podle mého názoru *mylnou domněnku*, která se v některých kruzích dosud vyskytuje, totiž že *konkordát do právního řádu vnáší privilegia katolické církve*.
9. Věřím, že Česká biskupská konference ještě před začátkem jednání se státem projeví v této záležitosti aktivní zájem o spolupráci s ostatními registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi působícími v České republice. Zajisté

náboženských společenství je doslova roztroušen v mnoha zákonech a právních předpisech nižší právní síly.

⁹ Srov. CSUKÁS, Adam, *Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločnosťami a Českou republikou*, s. 39–42.

¹⁰ Šíří této právní úpravy vynikajícím způsobem demonstuje NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy Svatého stolce s postkomunistickými zeměmi (1990–2008)*, Bratislava, 2010, na s. 72–290.

by bylo na místě, aby ČBK oslovila s nabídkou spolupráce Ekumenickou radu církví, ale byla by škoda neučinit další krok. Jak známo, ERC má k dispozici pouze minimální zázemí, čímž se liší od ČBK i od některých svých členských církví. Česká biskupská konference by proto podle mého soudu měla oslovit jak ERC, tak přímo (alespoň) její členské církve. Považuji ze nanejvýš žádoucí, aby i další církve a náboženské společnosti uznaly důležitost konkordátu a – bude-li jim tato možnost nabídnuta – zapojily se do jeho přípravy.

Pozvání odborníků na konfesní a církevní právo z řad učitelů působících na právnických i teologických fakultách by mělo být samozřejmostí. Bylo by chybou domnívat se, že sepsáním konkordátu lze pověřit kteréhokoliv právníka, protože jde o činnost vysoce specializovanou, při níž je zcela nezbytná hluboká znalost problematiky.

10. Bylo by příkladným projevem ekumenické spolupráce náboženských společenství, pokud by jejich zástupci usedli u jednoho stolu s představiteli Ministerstva zahraničních věcí a Apoštolského stolce. Věřím, že stát by vůči tomuto formátu nic nenamítal, právě naopak: uvítá jej. Pokud by výsledkem tohoto jednání byl konkordát, který bude vzájemnou dohodou všech (nebo alespoň téměř všech) církví a náboženských společností se státem, bude to začátek nové, více konsenzuální éry konfesního práva v České republice.